

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 15. *Att uppfinna hjulet igen. Och igen.*

Varje kapitel i den här udda följetongen har jag inlett med ett motto. Jag är förtjust i motton; i böcker har jag alltid läst dem noga och försökt förstå vad de kan tänkas handla om – innan jag satt mig till med själva texten. Sedan, flera gånger under läsningens gång, har jag återvänt till mottot, och konstaterat att jag inte ser kopplingen, eller – och det är alltid det verkligt betydelsefulla – ser att mottot varit en läsanvisning: en riktningvisare, rena vägmärket.

Dessa dagar har jag försökt förstå vad höstens/vinterns diskussion kring de nya statsbidragsbestämmelserna egentligen handlar om; eller vad den säger om skolformens nutida företrädare. Det känns lite knepigt att gamla rävar som Bernt Gustavsson måste gå ut och förklara att folkhögskolan alltid har varit detsamma som sina lärare och

rektorer (och övrig personal, som vi numera säger); att det har varit anställda lärare och rektorer som stått för 'det folkhögskolemässiga', vem skulle annars ha gjort det? Någonstans ifrån kom alla gamla rektorer och lärare, man kan ju inte födas som folkhögskollärare – men det har sedan starten varit som om själva idén, själva formen, denna avsaknad av övergripande och tvingande system, men framför allt deltagarnas sammansättning och bakgrund, det har under snart 150 år varit som om allt detta sammantaget skapade det som vi idag kallar 'det folkhögskolemässiga'.

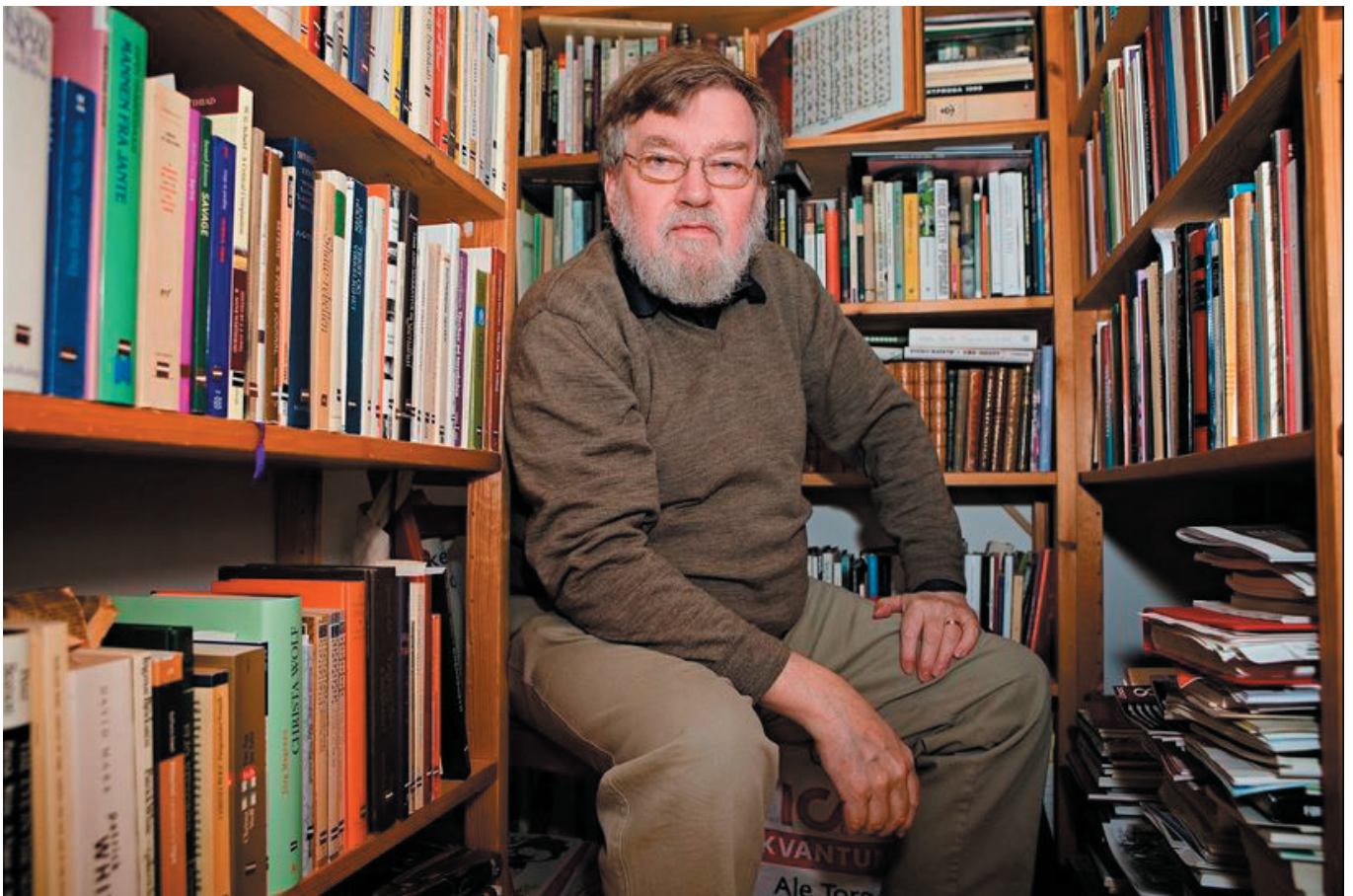
Jag har också hemskt svårt att förstå poängen med att försöka kasta ut landstingsfolkhögskolorna – som om de inte tillhörde det civila samhället..., mycket tidigt var landstingen garanter för att just den stora självständigheten och

**"Det är någonting med Tiden
att det som var
alltid är
- men inte här / --- /"**

Thomas Tidholm: ur *Error* (2006)

friheten skulle kunna verka. Hur historielös har man rätt att vara i våra dagar? Hela skolformen skulle ju kunna ses som en gigantisk ideell rörelse, och det är egentligen först i modern tid (först med kortkurs-'reformen' på 70-talet, sedan med det för skolformens 'anda' eller 'särart' bedrövlige Kunskapslyftet på 90-talet) som det s k civila samhället på allvar började lägga sig i det folkhögskolemässiga. Jag har skrivit om det på andra ställen. Men folkhögskolan överlevde det också – den verkliga kraften kommer inifrån.

Och så dyker den upp – igen -: diskussionen om att det föreligger en avgrundsmässig skillnad mellan det som kallas bildning och det som kallas utbildning. Men bildningen bygger på utbildning, och utbildningen blir varken det ena eller det andra utan ett slags

lärarens – och kursdeltagarens – bildning, och i detta veteransammanhang skall jag väl inte behöva definiera de två begreppen! Att snart sagt alla kurser dessutom tagit hjälp av lärare med specialkunskaper som för det mesta legat utanför de sedvanliga filmag- eller filkand-kombinationerna har varit en sådan självklarhet att jag inte förstår att man måste ha den diskussionen igen.

Ett slags historielöshet. Ja, en sådan finns naturligtvis. Men den dyker upp allt oftare och i de mest märkliga sammanhang. Skolformen har ändrats – ja ingen skolform har någonsin utvecklats i så många olika riktningar som folkhögskolan; man borde bygga ut kompasserna med ett par extra väderstreck. Och likafullt har hittills förändringarna medfört att de mest argstinta förändrarna efter en tid slår vakt om – 'det folkhögskolemässiga' i det de sysslar med – och tack och lov försöker ingen förklara vad detta 'mässiga' är. Jag var en av dem som en gång med Progressiv folkhögskola i botten försökte ändra/förnya/modernisera skolformen – och idag ser jag det gamla gänget vara själva bålverket för skolformen, för det som är själva folkhögskolan inom folkhögskolan. (Den jag drömmer om och drömmer om.) 'Det mässiga' kommer inifrån själva skolformen.

Jag förväntar mig en rapport om såg fem år av Olav Helland, en ung man som på Buskerud nu startat en linje för alla vår tids nätspelande unga (jag skrev inte stollar), Spillakademiet – och jag är helt övertygad om att också sådan verksamhet anpassar sig till det f-mässiga (utan att någon tvingar den till det, eller ens pratar om det) – och att folkhögskolan kommer att inpassa denna verksamhet som en naturlig byggsten i den samtida bildningens grundmur.

När jag i ett föredrag om Folkhögskolans särart på en pedagogdag för ett femtiotal folkhögskolemänniskor (alla kategorier) kom att beröra begreppet 'Allmän medborgerlig bildning', och 'Medborgarbildning' citerade jag ur Gustav Aldéns gamla bok. En av de helt

nya folkhögskolelärarna blev entusiastisk och frågade vad boken hette och vilket förlag som givit ut den. Han ville kunna jämföra den med vad Martha Nussbaum nyligen skrivit i en synnerligen tankvärd bok. (Han sa 'synnerligen tankvärd' – ibland blir jag närmast rörd över den unga generationens högtidliga ordval. Det visade sig att det var hennes "*Not for Profit*" han hade läst. Och ja, det är en mycket tankvärd bok – inte minst i dess trumpiska dagar!) Men det var ju också uppenbart att han inte hade en aning om att det friska och moderna han tyckte sig finna skrevs av en gammal folkhögskolerektor – i slutet av 1800-talet. Mitt exemplar är från 1896 och det är åttonde upplagan. Jag sög på den karamellen ett tag. Och sa sen att jag trodde att han skulle ha svårt att hitta boken – den kom ut när den svenska folkhögskolan just fyllt 25 år. Och om ett år fyller den 150.

Egentligen var dock den lite ironiskt kritiska kommentaren från en av de yngre lärarna mera anmärkningsvärd – detta var vid kaffebordet efter föredraget: Det är väl inte nödvändigt, sa hon, att i dessa dagar gå tillbaka hundra år för att hämta kunskap om det vi håller på med nu; gamla texter är trots allt bara gamla texter. Hon ville ha medhåll. Jag frågade vad hon sysslade med. Hon undervisade på skolans bibellinje, svarade hon.

Hennes rektor räddade henne: Stewe driver med dig, sa han.

Men tillbaka till tidskrifterna för i debatten märks inte bara ett slags historielöshet. Också politisk okunighet kan man ana mellan raderna. Att hävda att skolorna skulle må bra av att inte behöva betala för 10% av undervisningen eftersom den skulle skötas av ideella krafter uppfattar jag som inte bara korkat utan dessutom politiskt stolligt. Arbetar du – skall du ha betalt. Det har ingenting med att skolformen skulle bli ett slags komvux att göra. (Jag minns att jag i mitten av 90-talet skrämde slag på några gamla folkhögskolenostalgiker genom att påstå att jag faktiskt kände

till ett antal komvux-avdelningar som var vida överlägsna flera av distriktets folkhögskolor; öppnare, friare, mer konstruktiva, nyfikna, pedagogiskt experimenterande – och i flera fall fullständigt ointresserade av det regelverk som ju avsåg att göra undervisningen till ett – komvux. Ett antal folkhögskolekurser under 90-talets mitt var så stelbenta, gammaldags och obenägna att förändras eller utvecklas att de borde ha lagts ned.)

Men jag gillar inte det där kravet om att si och så mycket av det eller det skall finnas på kurserna. Idag minns naturligtvis ingen av de nya folkhögskolelärarna att det fanns en regel om delaktighet av lärare vid allmänna kursen på alla 'korta kurser', oavsett vad dessa handlade om, och i början var det ju i första hand fackliga kurser det rörde sig om. Minns ni? Jag pratade med en studieansvarig i Bergslagsdistriktet som anordnade fackliga kurser och när han kom till mig på Skinnskatteberg för att lägga upp ett antal kurser för Metall och Beklädnads förklarade jag att vi inte hade några lärare med relevanta kunskaper. Skit i det, sa han, du har väl nån som kan gå in och riva av skolans historia på ett par timmar så är den saken avklarad. Det andra sköter vi själva. Kära veteranvänner – hur många av er har varit med och 'rivit av skolhistorien' för att facket skulle komma i åtnjutande av statsbidrag? Och idag vet jag att en del av de där korta kurserna uppfattades, av jobbarna som kom, som ren och skär lycka jämfört med annat de varit med om.

Men i detta sena följetongskapitel är det inte det som är min poäng, det är en nutida historielöshet; vi har haft det där procenträkandet tidigare. Och jag är tillräckligt gammal för att minnas att det enda obligatoriska – obligatoriska – ämnet på alla – alla – kurser, korta som långa, var musik! Minns ni? Hur var det egentligen? Sjöng ni alla före frukost? Satt ni vid klassrummets tramporgel?